

דרמה של ממש התרחשה ביום ה' בטבת השתא, בבית המשפט לערעורים בווינגטון ניתנה החלטה נגד רוסיה, ובה נקבע כי תאגידים וחברות הנמצאים בטריטוריה של ארה"ב ומחזיקים בנכסים של הרפובליקה הרוסית יהיו חייבים לחשוף את נכסיהם לבקשת אגודת חסידי חב"ד, וזאת לשם עיקול נכסיה של רוסיה במטרה לגבות תשלום קנס בסך של כ-200 מיליון דולר לתנועת חב"ד. ההחלטה, כך נקבע, הינה סופית ולא ניתנת לערעור

אוסף שניאורסון

יוסף יצחק הכהן |

דרמה של ממש התרחשה ביום ה' בטבת השתא, בבית המשפט לערעורים בווינגטון ניתנה החלטה נגד רוסיה, בה נקבע כי תאגידים וחברות הנמצאים בטריטוריה של ארה"ב ומחזיקים בנכסים של הרפובליקה הרוסית יהיו חייבים לחשוף את נכסיהם לבקשת אגודת חסידי חב"ד, וזאת לשם עיקול נכסיה של רוסיה במטרה לגבות תשלום קנס בסך של כ-200 מיליון דולר לתנועת חב"ד. ההחלטה, כך נקבע, הינה סופית ולא ניתנת לערעור.

בחב"ד נדהמו לא רק מההחלטה אלא מהעיתוי שבו היא פורסמה, ביום ה' בטבת, הנחשב בחסידות חב"ד כיום הבהיר, יום בו יצאה ההחלטה בשנת תשמ"ז בעקבות גניבת ספרים וכתבים מהספריה בטענה של ירושה, אשר "דין נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי), בנוגע לספרי וכתבי אדמו"רי חב"ד שבספריית ליובאוויטש.

השופט, נכור, קיבל את טיעוני אגודת חסידי חב"ד, שכל חייו של האדמו"ר הקודם, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, היו מסורים ונתונים ומקודשים לכלל, וקבע שהספריה היא ציבורית ושייכת לאגודת חסידי חב"ד העולמית. וכי הנאשם בגניבת הספרים מהספריה חויב להחזיר מיד את הספרים והחפצים שברשותו, שניטלו שלא ברשות. בחסידות חב"ד רואים בכך סימן שמימי, המראה שכל פרשיית הספרים לדורותיה 'מתרחשת בעליונים ורק רומת בתחנות'...

קביעת בית המשפט בתחילת החודש הגיעה על רקע 'אוסף שניאורסון', המוחזק על ידי הרוסים – אוסף של 12 אלף ספרים וכתבי יד נדירים מספרייתו של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, הנמצא בשבי בספריית לנין במוסקבה.

השופט קבע, כי הגופים הפיננסיים האדירים הנמצאים בארה"ב, בהם מופקדים כספיה של רוסיה, מחויבים לגלות את נכסי רוסיה המופקדים בידיהם, וזאת עקב קביעת קודמת המחייבת את רוסיה בתשלום של חמישים אלף דולר ליום, בגין אי החזרת 'אוסף שניאורסון' לידיה של חב"ד, חוב שתפח כבר בינתיים לסכום של כ-200 מיליון דולרים. מלוא הסכום צריך להיות מועבר לחב"ד, גם אם הרוסים יחליטו בסופו של דבר להחזיר את הספרים לידיה של תנועת חב"ד.

ראשי חב"ד העולמית. הרב יהודה קריינטיק (שמאל) ורבי יצחק אהרונב (ימין)

רוסיה, שבתחילת המשפט שיתפה פעולה, ואף אישרה לשרד בשידור חי את עדותו של מנהל ספריית לנין בין כותלי בית המשפט בווינגטון, דבר שהרוסים אישרו באופן חריג ביותר, אך בראותם לאיפה רוח השופט נושבת החליטו לסגת, ולהחזיר את הדיונים בטענה שלארה"ב אין זכות לדרון על נכסים רוסיים. רוסיה, כדרכה, העבירה מסר בדמות צו מעצר שהוציאו הרשויות הרוסיות נגד מנהל ספריית אגודת חסידי חב"ד בניו יורק, הרב שלום בער לוי, ובכך ביטאה את תחושתיה הקשות נוכח הדיון וההחלטה הצפויה בו. הדברים הגיעו לידי כך, שאפילו מחלקת המדינה של ארה"ב חששה מהחלטה זו של השופט וניסתה בכל דרך לשכנעו כי קביעה מעין זו תביא את רוסיה וארה"ב למשבר מעצמות שארה"ב לא מעוניינת להיות בו, אך כבר בשלב הדיונים הבהיר השופט בסרקום: "כבר ראיתי כמה הועילה הדיפלומטיה שמנהלת ארה"ב כבר 30 שנה בנושא...", והחליט בהחלטה תקדימית בת 60 עמודים, שתנועת חב"ד תוכל לקבל מכל גוף פיננסי בארה"ב את פירוט הנכסים של רוסיה, כדי לגבות את הקנס שהושט עליה.

האוספים של האדמו"רים

כדי להבין מה בדיוק קורה בספור הזה, שנחשב כבר עשרות בשנים ללא תוצאות ממשיות, עלינו לתת רקע והסבר על קורותיה והרפתקאותיה של ספריית אגודת חסידי חב"ד, ספרייתו של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש

מבנה ספריית אגודת חסידי חב"ד ניצב לימין מרכז חב"ד העולמי 770

”מי שנמצא בשליחותו של הרבי רואה בעיניו סיעתא דשמיא בכל צעד ושעל! מצד אחד ישנם לא מעט קשיים והפרעות שצצים ללא הרף, מבית ומחוץ, ומדובר על קשיים עצומים, אבל העשייה החב"דית נמצאת היום בשיא של כל הזמנים, וזאת בגלל שהכל נעשה בכוחו של הרבי, והוא הופך את הגבול לבלי גבול”

אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, שמר את הדבר וכאשר החלו להסתמן שביבי תקופה, מיד מיצה את האפשרויות ועורר שוב את העניין בספרים השבויים.

הרבי שיגר שתי משלחות מיוחדות במטרה לפרות את הספרים מידי הרוסים ולהשיבם לספרייתו. המשלחת האחרונה יצאה בשנת תשנ"א ופועלת עד היום ללא לאות להצלת הספרים. מלבד הגרש"ב לוי, המשמש כספרן הראשי בספריית אגודת חסידי חב"ד, המשלחת מונה עוד שלושה חברים שנחשבים מכיכרי שלוחי חב"ד בעולם כיום. השליח הראשי לקליפורניה, הרב שלמה קונין, הצדיק מלינגרוד, הרב יצחק קוגן ממוסקבה, וראש מפעל השליחות של חב"ד בישראל, יו"ר צעירי חב"ד, אגודת חסידי חב"ד ורשת החינוך, רשת אחי יוסף יצחק ליובאוויטש, מראשי חב"ד העולמית, הרב יוסף יצחק אהרונוב.

פגישות צמרת שהעלו חרס

קשיים רבים היו מנת חלקם של חברי המשלחת והם עברו ימים לא פשוטים במוסקבה. הם נאלצו להתמודד בתנאים קשים עם הקור והכפור הרוסי, כשהם נתונים למעקב בלתי פוסק של הק.ג.ב., כאשר כל מי שביקר אותם הוזהר מראש לשים לבו לכך שהשומר בכניסה לבנין הוא איש קג"ב. כך גם בבנין הממוקם ממול לדירתם, במרחק חמישה עשר מטרים, בקומה המקבילה – שכרו סוכני הקג"ב דירה אף הם, וממנה בדרך קבע תיעוד, צילמו ועקבו אחר כל מעשיהם של חברי המשלחת, וכמובן צותתו לשיחותיהם, וכשהיו צריכים להתקשר לחו"ל, היו פותחים את הכרטיס בדירה כדי ליצור רעש שיפריע למצותתם.

מלבד המעקב היומיומי, הם חיו שם בתנאים נוראיים בגשמיות וגם ברוחניות, בדירה קטנה, כאשר כלי התקשורת היחיד עם העולם החיצון היו טלפון ישן, שבשביל להוציא שיחות ממנו יש להתמקד לאישורה של המרכזיה. מאוחר יותר סיפר הרב יוסף יצחק אהרונוב מה שעבר עליהם והגדיר זאת כלשונו: "הרבי הציב בפנינו משימה וראינו בעינינו איך אל מול כל מעצמות העולם, מציב הרבי חזון עצמי, כאשר למרות שעל פי טבע אין לחזון זה היחכנות טבעית, הרבי תובע מאיתנו לממש את החזון, ותביעה זו מעלה אותנו מעל הטבע ממש".

למרות שהיה מדובר במשימה קנטרנית מול השלטון הרוסי, הם הצליחו להגיע ולהיפגש אישית עם כל ראשי המעצמה הרוסית, משר התרבות ועד למנהיגים הנודעים ילצין וגורבצ'וב, כולם יישובו והבטיחו שהם הותמים על צד לתת להם את הספרים. אבל כאן הרוסים התנהלו מול חברי המשלחת בטקטיקה קשה ביותר, שהובילה לתסכולים ולאכזבות שחוו כל יום ויום בענין שליחותם.

חברי המשלחת המיוחדת, הרבנים אהרונוב לויין קוגן וקונין, לפני כניסתם למזון האדמו"ר מליובאוויטש ז"ע עם ספר התניא שהגיע עם סגן נשיא ארה"ב

הגדול של ימי המלחמה. עם הזמן, אף טענו שהספרים אינם ואין הם יודעים מה עלה בגורלם.

במשך שנים ארוכות פסקו המאמצים לנסות ולהשיג את הספרים היקרים, כאשר ההשערה היתה שהספרים פוזרו בין ספריות שונות ברחבי הגוש הקומוניסטי, בקייב, מינסק וערים אחרות, אך חתנו של הרבי הריי"צ, כ"ק מרן

מנצל את קשריו הענפים. הרב יוסף יצחק אהרונוב בשיחה עם נשיא רוסיה ולימיר טוין בנוגע לספרים

זצוק"ל, הממלאת ספרים עבי כרס ומושכת הדים רבים בקרב רבבות חסידי חב"ד בכל העולם כולו מתוך התעניינות שיא לגודלם של הספרים היקרים.

ספרייתו של הרבי מליובאוויטש, הסמוכה למרכז חב"ד העולמי בניו יורק 770, מונה כיום כמיליון ספרים, כתבי יד נדירים ופצעים מגדולי החסידות בכל הדורות, והיא נחשבת לאחת הספריות היהודיות החשובות ביותר בעולם. הרבי בעצמו היה כידוע איש ספר במלוא מוכן המלה, אנשי הספריה מעידים, כי הרבי הכיר כל ספר בעל משמעות הקיים בספרייתו.

לדברי הרב שלום בער לויין, מנהל הספריה: "בקרוב הציבור הכללי ידוע הרבי כמנהיג העם היהודי, ומפורסם בזכות מפעל השליחות האדיר שהקים ופיתח להצלת העם, דבר שאכן לא היה לו אחר ורע בתולדות עמנו מאז ומעולם. יחד עם זה, משום מה לא שמים לב לעובדה, שנכון להיום אין בהיסטוריה היהודית מאז ומעולם אישיות יהודית תורנית בקנה מידה של הרבי, שהוציאה לאור כל כך הרבה ספרים פרי תורתו".

"משנתו התורנית של הרבי פרוסה על כל חלקי פרד"ס התורה", מציין רבי שלום בער, "ומשתרעת נכון להיום על פני למעלה מ-2500 כרכים! מדובר בגאונות שאין דומה לה, זה משהו בלתי נתפס. כמי שמתעסק במשך שנים רבות בספרים ובספרות יהודית, אין בהיסטוריה העולמית אישיות שכזו. ומכאן מובנת מה היתה המשמעות של הספריה בחיי חסידי חב"ד בכלל".

למעשה, ההיכרות לאיסוף ספרי קודש החלה כבר אצל האדמו"ר הוקן הרה"ק בעל ה'תניא' ז"ע, מייסד החסידות, שהחל לאסוף ספרים מקדמוני החסידות, בקבלה ובהלכה, חלקם נדירים ביותר. האדמו"רים לבית ליובאוויטש שבאו אחריו הוסיפו על האוסף, למען הדורות הבאים. בנו של כ"ק מרן אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצוק"ל – כ"ק מרן אדמו"ר הריי"צ זצוק"ל, שהיה חובב ספר ובעל עין חדה לספרים מיוחדים כבר מילדותו, אף הוסיף ספרים רבים על האוסף הבלום, עד שהספריה מנתה לא פחות משנים עשר אלף ספרים בכל תחומי היהדות.

חלק מהספרים עתיקים, כמו למשל שאלות ותשובות לרבנו אש"י שנדפס בוויניצ'א בשנת רצ"ג – לפני קרוב לחמש מאות שנה. חלקם ספרים נדירים ובעלי חשיבות רבה לעם היהודי, כמו הסידור האישי של הבעל שם טוב, שנכתב בכתב ידו של גיטו, הרה"ק רבי גרשון מיקיטוב ז"ע ועליו מופיעים כתבי יד מתלמידי הבעש"ט הקדושים המבקשים מרוב לוזזים בתפילתו. הסידור נמצא גם הוא בספריית הרבי בניו יורק, ומעניין לציין כי על סידור זה אמר הרבי שהוא ירד לגשת אל הסידור וכי עיין בו רק עשרות שנים קודם לכן, בחיי חמוי האדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש, כאשר הורה לו להכין את הסידור עבור חוקר שרצה לעיין בו.

נסיונות לפדות את הספרים

בשנת תרע"ד פרצה מלחמת העולם הראשונה וכוחות גרמניה תקפו את גבולות רוסיה, שמצבה הלך והתערער. העיירה ליובאוויטש היתה קרובה לגבול והחזית הלכה והתקרבה אליה במהירות, עד שהאדמו"ר הרש"ב החליט בשנת תרע"ו לעזוב את העיירה עד יעבור זעם ולעבור לרוסטוב שבמערב השטח של רוסיה.

אך דאגה גדולה היתה בבית האדמו"ר הרש"ב, מה עושים עם אוסף הספרים הנדירים? אחד החסידים הציע לקחת את הענין על עצמו ולהעביר את האוסף בעגלה מיוחדת לעיר הבירה מוסקבה, שם אוחסנו הספרים במקום המוגן היטב מנוקי מים, קור וידי שודדים, כדי לשמורם עד לסיום המלחמה. האדמו"ר הרש"ב שנפטר מספר שנים אחר כך ברוסטוב, כבר לא זכה שוב לראות את ספריו.

בעיצומה של המלחמה, בשנת תרע"ו, פרצה המהפכה הבולשביקית ומלחמה ניששה ברוסיה בין תומכי הצאר ובין המהפכנים אחוזי הלהט הקומוניסטי, כאשר המאבק הסתיים בניצחון הבולשביקים. השלטון השתלט על איזור המחסנים בו נשמרו אוצרות לא מעטים של עשירי רוסיה והם נתקלו בספרים העתיקים. אחד מקציני הק.ג.ב., יהודי שקרא עברית, הבחין בהם ועמד על היחודיות של הספרים, והורה להעביר אותם לספריית לנין, הספריה הגדולה הלאומית של רוסיה שהלכה והתגבשה באותם ימים. לפי החוק הקומוניסטי החדש, כל הספריות הגדולות, בהן היו למעלה מ-1,500 כרכים, הולאמו ובעלי ספריות נדרשו להעביר אותם לספריית לנין.

בשך המלחמה, התעניין האדמו"ר הריי"צ במצב הספרים במחסן וניסה לקבלם בחזרה, אלא שהמשטר התעלם מבקשותיו. לדברי השלטון היה מדובר באוצר לאומי יקר, לפיכך אינו ניתן להשבה. לאחר לחצים נוספים טען המשטר שאינו יודע היכן הספרים, בשל הבלבול

בספריית לנין, העניקו לו את ספר ה'תניא' מתוך 'אוסף שניאורסון', זהו ספר התניא שהרבי הרי"צ למד ממנו והוא הוענק על ידי תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' בעיירה לויבאוויטש לרבי הרי"צ עוד בחייו אביו הרבי הרש"ב ויש שם הקדשה מיוחדת מהם.

"מיד כשהמריא מטוטו של אל גור מרוסיה, הוא התקשר מהמטוס 'אייר פורס' 1' לדווח לנו שהספר נמצא בידו. אנחנו ידענו שהוא אמור לקבל ספר מהספרייה, אך לא ידענו איזה ספר הוא יקבל מהרוסים. היתה נחת רוח לרבי כשהביאו לרבי את הספר, זה בהחלט היה הצעד הראשון לקראת הכרות 'ידן נצח'..."

רוסיה מתנערת מבית המשפט

לאחר שכלו כל הקיצין, החליטו בתנועת חב"ד בהוראת הרבי מליובאוויטש לפנות לבית המשפט הפדרלי האמריקני בווינגטון, בבקשה שיכפה על ממשלת רוסיה את השבת האוסף הגדול. ממשלת רוסיה שכרה תחילה את שירותיו של משרד עורכי הדין המטובים בארה"ב, כדי להתמודד מול חב"ד.

בארצות הברית התייחס הממשל לרצינות לנושא ואף שלח משלחת של השגרירות לספרייה. הרו"ח ששלחה המשלחת ב"א שבת תשס"ט (5/2/2009) למחלקת המדינה האמריקאית, דלף לימים לפרסומי ויקיליקס והנה תוכנו: "בביקור שערכנו לפני שבוע בספרייה הלאומית הרוסית, ראינו את 'אוסף שניאורסון', אוסף של ספרים קדושים השייכים לתנועת חב"ד שהיא זרם ביהדות האורתודוקסית. מנהל הספרייה מר סרגיי קוקשקין אמר לנו שהמנהיגים של חב"ד במוסקבה לא ביקרו במקום בשנים האחרונות. לטענתו הוא לא מעודכן במהלכים משפטיים המתקיימים בבית משפט בווינגטון בנוגע לאוסף, והוא היה נראה מופתע לשמוע שחלק מהספרים נגנבו מהספרייה והם נמכרים בישראל. ההערכה היא כי רק כמאה חמישים עד מאתיים איש מגיעים בשנה לראות את האוסף, והמנהל מעריך שהספרים נשמרים במצב טוב".

בסופו של דבר, כאשר חשדה רוסיה שההחלטה לא תהיה לטובתה, היא נסוגה מכך, נמנעה מלשתף פעולה עם בית המשפט וטענה כי לבית המשפט אין סמכות לדון בענין, והדין נעדר במעמד צד אחד.

"אמנם", אמר הרב אהרונוב, "אין בסמכות בית המשפט בארצות הברית לדון על כל ארוע שמתרחש ברוסיה. אך כאן מדובר בארוע חריג, בו רכוש של האגודת בארצות הברית — אגודת חסידי חב"ד, הולאם על ידי רוסיה. ולכן היתה קביעה ברורה של בית המשפט שיש לו את הסמכות לקבוע בנושא זה, לפי האמנות הקיימות בין מדינות העולם בענין חוק ומשפט."

"הרוסים תחילה השתתפו בדיונים, ולא רק עורכי הדין מטעמם. למשל, השופט ביקש ממנהל ספריית לנין במוסקבה שיעיד והוא נתן עדות בווידיאו ששודר לבית המשפט, עדות שכוזר חייבת להיות מאושרת על ידי גורמי הממשל הרוסיים. רק לאחר כמה דיונים הם החליטו לעזוב את בית המשפט, בטענה שהעלו פתאום, לפיה בית המשפט לא בעל הסמכות לדון בתביעה זו".

במשך זמן רב דן בית המשפט בנושא, עד שקבע חד משמעית שהאוסף שייך לרבי, והוא הורה לממשלת רוסיה להעביר בתוך 30 יום את כל כרכי האוסף לידי תנועת חב"ד, וכי כל יום של עיכוב בביצוע מחייב את הרוסים לתמישים אלף דולר. הסכום הולך ומצטבר אבל בחב"ד לא מעונינים בכספים אלא בספרים. "על פי ההחלטה החד-משמעית, חייבים לנו הרוסים כיום מיליוני דולרים", אומר הרב אהרונוב, "אבל אנו לא מעונינים בכספים, המטרה שלנו היא השבת הספרים שהרבי הגדיר אותם כפריון שבויים".

עם הזמן, מספר ספרים מהאוסף הצליחו להגיע לידי תנועת חב"ד, למרות הסרבנות הרוסית. אחד מהם הוא אחד הספרים החשובים ביותר באוסף — והוא ספר התניא של הרבי הרי"צ זצוק"ל, כפי שהורכב בשורות הקודמות.

הנקמה והפשרה

פרשייה נוספת שהסתבכה בעקבות המשפטים והדיונים היתה, כאשר לרגל ארוע מיוחד ניהארו הרוסים להשאיל שורה של אוצרות תרבות לתצוגה בספריית הקונגרס האמריקני, ובין היתר הואילו לשלוח שבעה ספרים מאוסף שניאורסון' השניו במחלוקת, תמורת החתיכות ברורה כי הספרים יחזרו לרוסיה על פי דרישה.

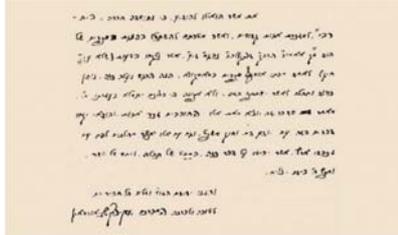

אולם הקריאה בספריית לנין במוסקבה

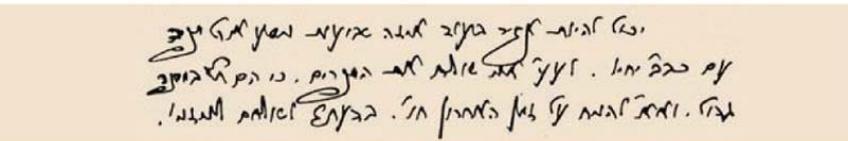
'צירתיית', כגון שהספרים וכל מה שיעלה בדעת חברי המשלחת "יועבר" בדרך כזו או אחרת לאוסטריה ומשם לארה"ב, גם הצעות כאלה נדחו בלאו מוחלט על ידי הרבי. ומשיך בעדותו הרב אהרונוב: "לאחר השנתיים הללו, אמנם חזרנו כל אחד למקום מגוריו, אך היינו כל הזמן על קו הנסיעות למוסקבה. השליחות המשיכה וכך גם האמצעים הדיפלומטיים, שעברו בעיקר לווינגטון ולישראל".

"כשמדברים על עבודה דיפלומטית", הוסיף הרב אהרונוב והודיש את הפרוצדורה הביורוקרטית שנדרשה מהם, "צריכים להבין מה ההיקפים עליהם אנחנו מדברים. אתן דוגמה רק לגבי הסנאט: העבודה הדיפלומטית שנעשתה כאן מול הסנאט של ארה"ב, לא תואר. שלוש פעמים (!) — ואני מדגיש שלוש פעמים כי זה דבר נדיר — שכל מאה הסנטורים פה אחד יחתמו על מכתב לנשיא הרוסי, בביבוי מוחלט, שעל רוסיה לתת את הספרים לרבי. "עלינו להבין את העוצמה של הלחץ שהפעלנו, כי ב-1992 (תשנ"ב) היו 100 סנטורים, ב-2005 (תשס"ה) היו ברובם 100 סנטורים אחרים, וב-2017 (תשע"ז) היו שוב 100 סנטורים אחרים. כמובן שיש בודדים שהיו כל הזמן, אבל מדובר בהישג עצום שאינו מובן מאליו. מי עוד מסוגל לעשות כזו דיפלומטיה איריזה? זה רק בכוחו של הרבי, ואני חוזר שוב שזה לא מובן מאליו, כולם מבינים שהפעולות הגרנדיוזיות הללו לא נעשות בלחיצת כפתור, זו עבודה עצומה ששותפים לה כל חברי המשלחת".

"בעקבות הדיפלומטיה והלחצים הכבדים שהופעלו על רוסיה, הבינה רוסיה עד כמה הנושא הזה חשוב לארה"ב. בימיו של הנשיא קלינטון, שהיו לי שיחות איתו בענין, כאשר הגיע סגן נשיא ארה"ב, אל גור, לרוסיה וביקר

כת"י של אדמו"ר הרי"צ נ"ע אודות הספרים שנלקחו ממוסקבה

כת"י אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע אודות משלוח הספרים מליובאוויטש

הרוסים נקטו מולם בטקטיקה מתוחכמת ששוברת וממוטטת כל בר דעת: הם נתנו לחברי המשלחת להגיע עד למעלה, להיפגש עם כל הבכירים במעצמה הרוסית האדירה, כשכולם יושבים ומבטיחים שהם חותמים על צו לתת להם את הספרים, ואז פשוט ניתקו מגע. הם העלו להם את הציפיות ושוב ריסקו אותם. הם נעו למעלה ולמטה ככרכת הרים, בין תקוה וציפיה שהנה הצליחו להגשים את שליחותם ולגרום נחת רוח אדיר למשלחם הרבי מליובאוויטש, ואז העמידו מולם קיר אטום והרגשה שכל המאמצים היו להבל ולריק משם.

"כ"ק מן האדמו"ר מליובאוויטש ז"צ, כדרכו היחודית, לא נתן לחברי המשלחת מנוח, וניצל את שהותם של חברי המשלחת על אדמת רוסיה למשימת ענק נוספת. הרבי דרש מכל אחד מהם לפעול להפרכת השממה היהודית ברחבי רוסיה. למרות שכל אחד מחברי המשלחת ניהל אימפריה משלו במקום מגוריו, הרב שלמה קנין ניהל כבר אז את האימפריה האדירה שהקים במדינת לוס אנג'לס שבארה"ב והרב אהרונוב היה אז בשיא העשייה בארגון צעירי חב"ד בישראל שעומד עד היום בראשו, אותו הצעיד בביטחה ובהצלחה כבירה עד שהפך אותו למותג, סמל ודוגמה למופת לכל הארגונים היהודיים בארץ ובעולם.

ולמרות זאת, לצד עיסוקיהם הרבים הללו, הרבי דרש מחברי המשלחת שיקימו את 'ארגון אגודת חסידי חב"ד' שחבר העמים' ואת יועד הרבנים' ולקחת אחריות על כל הפעילות המתבצעת על ידי השולחים שהחלו להגיע לרוסיה עם קריסת סגן הברול.

כיום הכל מעידים על כך, שפעולות חברי המשלחת באותן שנים היוו את הקונסטרוקציה עליה מתבססת כל הפעילות האדירה של שלוחי חב"ד בכל רחבי חבר העמים במשך השנים, הרב ראה ברוב קודישו כי ההודמנות של שליחים בכירים כאלו עם הכוחות האדירים היכולת והזוהן שייפעלו על אדמת רוסיה היתה חז' פעמית, ודרש וירז אותם להשלים את הקמת הפלטפורמה הזו, שעליה יוכלו לפעול בביטחה שלוחי חב"ד עשרות שנים לאחר מכן.

סגן הנשיא וספר התניא

בעדות הנרחבת שנתן בזמנו ראש מפעל השליחות בישראל ויר"א אגודת חב"ד, הרב יוסף יצחק אהרונוב, מחברי המשלחת הכבודה, אמר:

"צריך להבין, שרוסיה היא מעצמה של מאות מיליוני אנשים, ואנחנו באנו בדרישה קנטרית מבחינתם, אבל אנחנו כשלוחי הרבי כיוונו הכי למעלה. הצלחנו להגיע לכולם, ישבנו עם שלוש נשיאי ברית המועצות, ישבנו עם גורבצ'וב, ישבנו עם יצחק יושבנו עם פוטין, כך גם עם כל השרים והפקידים הבכירים, כולם ישבו איתנו והכירו אותנו, והבינו שזו דרישה של נשיא הדור ואנחנו לא נרפה משליחותנו.

"כשהם ראו והבינו זאת, הציעו לנו כל מיני הצעות, כגון שהספרים יצאו כתערוכת ספרים לארה"ב והם יתארו בספרייה של הרבי ושם ייתקעו כביכול. אך הרבי שלל זאת מכל וכל, הרבי קבע ספרי רבותי-נשיאנו שייכים לחסידות חב"ד ואסור להסכים לאף הסדר שלא מחזיר אותם לבעליהם. כיום כשרואים את תביעת רוסיה על שבעת הספרים שהושאלו כביכול, אפשר להבין את עניו הצופיות של הרבי".

היו בפני חברי המשלחת הצעות שונות שבודאי אין להם יכולת להתייחס אליהן, אך כל אחד יכול לתאר לעצמו שברוסיה של אותם ימים, שושלטה במקומות רבים על ידי גורמים בעייתיים כגון 'מאפיוז' וכדומה, היו גם הצעות

חברי המשלחת של מרן כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש נ"ע בביגיה עם שר התרבות הרוסי בשנת תשנ"א

הרוסים מאיימים להחרים נכסים אמריקניים, והאמריקנים מאיימים להחרים נכסים רוסיים. ההחלטה גרמה למתחים דיפלומטיים כה חריפים, עד שרוסיה חששה לאשר לספינה בבעלות הממשלה לעגון בנמל סן פרנסיסקו בארצות הברית, מחשש כי תעוקל. הספינה 'תקוה' עמדה לעגון בנמל כאשר מאות דיפלומטים ובכירים רוסיים, אמריקאיים ופולניים מחכים לה ברציף, אך ברגע האחרון הודיע קפטן הספינה כי לא תעגון בנמל והיא הסתלקה לכיוון מקסיקו

ובין היתר את רוסיה בעסקאות עצומות, כאשר התביעה מבקשת מהם להגיש לבית המשפט פירוט של כל הנכסים והכסף של רוסיה הנמצא בידיהם, זה מהלך ראשון לקראת חילוט נכסי רוסיה בעקבות אי קיום החלטת השופט".

הרב אהרונב מוסיף ומחדד את עיקרי הדברים: "אנחנו לא הנחנו את ידנו מהצדדים הדיפלומטיים, אך משרת המהלך המשפטי מבחינתנו היא לא דווקא מול הרוסים, אלא דווקא מול ארה"ב, שהרי בסוף נגיע לצומת מסוים. מחור רוסיה תצטרך משהו מארה"ב ורוסיה תצטרך לתת משהו לאמריקה, מה שיהיה הכי דחוף לשתי המעצמות יכנס לעיסקה זו ואנחנו צריכים לדאוג לכך שהסוגיה הוזהיה להם מאוד בוערת.

"זה לא אומר שהאמריקנים לא עבדו קשה עד עכשיו. משרד החוץ של ארה"ב מכיר את הסוגיה הוזהיה והוא מעלה זאת מול הרוסים בכל עת, אבל כעת כשכשית המשפט מחייב את אמריקה לדאוג שההחלטה מחבצת ומחלט נכסים רוסיים, זה הופך להיות נושא בוער ששתי המדינות יצטרכו לפתור אותו. זה יגיע לקיר מסוים ויהיה אינטרס של שתי המדינות לפרוץ אותו, וכששתי מעצמות רוצות לפתור בעיה, הן יודעות לעשות זאת..."

הועידה החשאית ופשרת הנשיא

על אף שהיה נראה שההחלטה של בית המשפט האמריקני אינה מפריעה לדוב הרוסי אדיר הממדים, מספר הרב בערל לויין, מנהל הספרייה בניו יורק, על המהלכים של רוסיה מאחורי הקלעים.

"בעקבות החלטה שנתן השופט רויס לעמבערט בשנת תשע"ג, בה קבע כי רוסיה מחויבת להשיב את הספרים, וכי על כל יום שחולף, רוסיה תיקנס בסכום של 50 אלף דולרים, החלה רוסיה בסדרת מהלכים חשאית מול תנועת חב"ד, ששיאה היה בועידה חשאית בעיר הולטינקי בירת פינלנד. המהלכים הללו מעידים כאלף עדים כי הדיון ההחלטות בוושנגטון משפיעים גם משפיעים על הקרמלין במוסקבה", הוא מספר.

כשהרב אהרונב התייחס בזמנו לסוגיה המשפטית, ניתן לראות כאן אסטרטגיה מעניינת ובנויה לתלפיות. חב"ד לא מאגפת רק את רוסיה, אלא מאגפת בעיקר את הממשל בארה"ב. "בדיון האחרון שהתקיים בוושנגטון, היתה על השולחן סוגיה קשה לעיכול מבחינת רוסיה וארה"ב, הוא מספר לנו. "מדובר על הדרושה ליגילוי נכסים" מהבנקים הגדולים בעולם ומגופים פיננסיים אדירים המייצגים מדינות

לשם ולתפארת. הרב אהרונב מקבל תעודת הצדעה וקורה והערכה מהממשלה בארץ

הכובע והקופליק של הרבי הרי"צ מליובאוויטש זי"ע המוצגים בספרייה יחד עם אלפי פריטי כל גדולי החסידות

הספרים אכן הגיעו לארה"ב, אך אז פנו מטעם חב"ד לקונגרס, בדרישה שהספרים לא יוחזרו לרוסיה, אלא לרשותם. בית המשפט הפדרלי האמריקני אישר את הבקשה והספרים המושאלים הועברו על ידי הקונגרס לחב"ד. הרוסים הזועמים לבית המשפט במוסקבה כמובן, נגד הקונגרס, והשופטים בבית המשפט במוסקבה קבעו שעל ספריית הקונגרס האמריקני להשיב את הספרים לספריית לנין. וגם: הנה הנקמה! על כל יום בו לא יוחזרו הספרים לרוסיה, יוטל קנס על ספריית הקונגרס בסך 50 אלף דולר בדיוק. כסף מול כסף. והעקשנות הרוסית המשכיחה.

כפתרון ביניים, החליט נשיא רוסיה, ולדימיר פוטין, בחודש תמוז תשע"ג, כענין של פשרה, להעביר את הספרים לרשות המזואין היהודי במוסקבה. ההשבה נעשתה בטקס גדול, כאשר הנשיא פוטין מכנס מסיבת עיתונאים במרכז חב"ד ברוסיה ומאחוריו מתנוססת בגאון תמונתו של הרבי מליובאוויטש, פוטין אף קד באזמו לתמונה של הרבי כאות כבוד, בהראותו כי רוסיה עושה את הצעד לכבודו של הרבי. כך אכן חזרו הספרים לתחומי המזואין היהודי מצד אחד, אך מצד שני הם עדיין מצויים ברשותה ובאחזקתה של רוסיה.

כיום האוסף פתוח לעיון הציבור ונמצא באחריות ספרייה ובבעלות ממשלתית. כל המעיין בספר הייב להפקיד את דרכונו קודם. אולם בשביל תנועת חב"ד, האמונים על רצון הרבי, אין בזה פתרון: "הרבי רצה שהאוסף יגיע לספריית חב"ד כאן בניו יורק", אומר הרב שלום בער לויין, "זה מקומם הנכון של אלפי הספרים".

לחב"ד הגיעו שמועות, שספרים מתוך אוסף שניאורסון שעדיין נמצאים בספריית לנין, נגנבים על ידי סוחרים תמורת שוחד לשומרי הספרייה. השמועות אשושו, לאחר שלפני כשנתיים הוצע למכירה בבית מכירות בישראל ספר שנגנב מספריית לנין ועליו מופיעים חתימות וכתב ידו של האדמו"ר מהר"ש הרביעי לבית חב"ד. הרב אהרונב גייס מייד את עורך הדין הנודע נט לואין ויחד עם השגריר דייוויד פרידמן החזירו את הספר לספרייתו של הרבי בניו יורק. פרשה זו מעצימה את הטיעון של חב"ד כי כל יום שהאוסף נמצא בידי הרוסים הוא בסכנה.

כך נמשך המאבק והוא גולש לפסים דיפלומטיים: הרוסים מאיימים להחרים נכסים אמריקניים, והאמריקנים מאיימים להחרים נכסים רוסיים. ההחלטה גרמה למתחים דיפלומטיים כה חריפים, עד שרוסיה חששה לאשר לספינה בבעלות הממשלה לעגון בנמל סן פרנסיסקו בארצות הברית, מחשש כי תעוקל. הספינה 'תקוה' עמדה לעגון בנמל כאשר מאות דיפלומטים ובכירים רוסיים, אמריקאיים ופולניים מחכים לה ברציף, אך ברגע האחרון הודיע קפטן הספינה כי לא תעגון בנמל והיא הסתלקה לכיוון מקסיקו.

צווי מעצר לחברי המשלחת

ההתפתחות הבאה היא תביעה שהוגשה על ידי חב"ד בניו יורק ללחוץ על רוסיה, כאשר התביעה מופנית לבנקים הגדולים בעולם ולגופים פיננסיים מרכזיים ליגילוי נכסים רוסיים המצויים בידיהם, מה שיחייב אותם להגיש לבית המשפט פירוט של כל הנכסים של רוסיה הנמצאים בידיהם, כשההלך לקראת חילוט נכסים רוסיים לחוב ההולך ותופח שלה לחב"ד.

הרוסים החלו לחוש שהענינים מתחילים להיות רציניים, ומיטב עורכי הדין בארה"ב טענו בשם אותם גופים כי הפעולה הזו תפגע באותם גופים כלכליים. גם עורכי הדין של משרד החוץ והאוצר האמריקני הופיעו בבית המשפט וביקשו למנוע את המהלך, העשוי להוביל לתקרית דיפלומטית קשה. הם הציעו במקום זאת להגיע לפשרה בדרכים דיפלומטיות שקטות, אך השופט הגיב בצנינות: "נראה לי שהצלחתם להוכיח לי, שהדיפלומטיה שלכם במשך 30 השנה האחרונות עורת כמעט כמו ההחלטה שלי", כשהוא רומז שהרוסים מתעלמים מהחלטתו ויהיה להם מחיר כבד. השופט אמר שהוא יתן הכרעה כבר התוך ומעריכים שהוא גם יגדיל את סכום הקנס המוטל כבר על הרוסים.

התגובה החריפה של השופט הביאה את הרוסים להתייחס ברצינות לתביעה, כאשר התגובה הגיעה בדמות צו מעצר רוסי נגד הרב שלום בער לויין, מנהל הספרייה החב"דית, משום שהוא זה שמחזיק בשבטת הספרים שלטענת הרוסים שייכים לה. צו המעצר שהוצא כעת על הרב לויין הוא צעד ראשון של רוסיה בניין, צעד חסר תקדים ולפי הצפוי היא עומדת להוציא צו מעצר גם נגד שאר משתתפי המשלחת החב"דית לרוסיה.

כל העת, וכאמור המיליארדר רון לאודר והאוליגרך מישה פרידמן, ועוד רבים. ניתן לומר, שבמקביל למאמצים נוצר מעין מועדון של מיליארדרים שנשאבו ונרתמו כל אחד מסיבותיו שלו לסיפור של אוסף שניאורסון. רק בשביל לסבר את האוזן, מר רון לאודר השקיע עבור הנסיעה במטוס השרד הפרטי מניו יורק לפגישה בפילנד למעלה מחצי מיליון דולר, מה שמלמד עד כמה יוקרה וחשיבות היסטורית רואים נגידים אלו ואחרים בקשר האישי שלהם עם פרייטת הספרים. כל אלו וכנראה נוספים מרגישים יוקרה רבה לטפל בנושא, שנמצא לא רק בלב הפועם של תנועת חב"ד אלא הפך לנושא רגיש שהולך ותופח למשבר בין שתי המעצמות.

הרב שלום בער לויך העלה בזמנו נושא נוסף הקשור לטענתו בגאולת הספרים. "בעקבות גניבה שהתרחשה בספריית אגודת חסידי חב"ד בניו יורק, הגיעו בשנות המ'מים ספרים מתוך הספרייה לטוחרי עתיקות וידיאקה בישראל, הספרים אותרו ונגאלו, אך לפני שליחתם לספרייה בניו יורק, הורה הרבי לבנות את ההענקת המפורסם של 770 בכפר חב"ד ושם לפתוח ספרייה ולשכן שם 70 ספרים יקרי ערך מהספרייה שלו. מבחינה טכנית, עד בניית הבניין והספרייה אוחסנו הספרים בכספת של ועד כפר חב"ד. לצערי, למרות שהבניין והספרייה עומדים על תילם כבר שנים, הספרים עדיין בכספת, אני בטוח שקיום הוראת הרבי האמורה, תעזור גם לפיריון הספרים כולם". הרב לויך פונה בפניה מעשית, "יש להציג את 70 הספרים הללו במקום ראוי בספרייה בבנין 770 בכפר חב"ד עוד היום". ובחזרה לאוסף שניאורסון, למרות הפעילות הרוחשת עשרות שנים, בחב"ד הרשמית מסרבים להתייחס לו לצו המעצור והן לתוכן הוועידה בהליטינג. הם בוחרים לומר כי נעשים מאמצים רבים מדי יום ביומו להשבת הספרים לספרייה הרבי בניו יורק וכי כל המאמצים, הן המשפטיים והן הדיפלומטיים, נעשו ונעשים בחשאי ובגמרה, וכי הסיפור שיצא כעת על פגישה מלפני שבוע שנים הוא דוגמה קלאסית לכך.

כשפנינו ליו"ר אגודת חב"ד בארה"ק, ומי שנחשב לבעל השפעה רבה ביותר, הרב יוסף יצחק אהרונוב, שיתייחס לנושא החשוב, הוא בחר להתייחס רק במרומו: "מי שנמצא בשליחותו של הרבי רואה בעיניו סיעתא דשמיא בכל צעד ושעל! מצד אחד ישנם לא מעט קשיים והפרעות עצומים ללא הרף, מבית ומחוץ, ומדובר על קשיים עצומים, אבל העשייה החב"דית נמצאת היום בשיא של כל הזמנים, וזאת בגלל שהכל נעשה בכוחו של הרבי, והוא הופך את הגבול לכלי גבול".

וכשאנחנו דווקים בו לדבר על הקשיים הקשורים בנושא הספרים והטקטיקה המיאשת שנוקטים מולם הרוסים, הוא אומר: "הרבי מצווה ואנחנו תפקידנו לציית. חסידים זה רק נעשה ונשמע, תשאל כל שליח והוא יאמר לך. הוראות הרבי הנין לצנח, השליחות והמאמצים ימשכו עד לידיון נצח השלם".

יחד עם סגן נשיא ברית המועצות מקבלים את ההודעה על שיחרור הספרים, אך אחרי הפגישה ההחלטה מתבטלת

רבנים ואישי ציבור מבקרים דרך קבע בספרייה. בתמונה: ביקורו של הראשון לצ"ח רבי אליהו בקשי דוונן זצ"ל

מנוודת כתבי היד הגנוזים. המוודה שנשמרה במסירות נפש על ידי האדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש ולא משה מהשנחנתו, ובה כתבי היד הנדירים ביותר

מתייחסת להליך המשפטי המתנהל בארה"ב, מסתבר שההליך משפיע הרבה מאד. גורמים בחב"ד אומרים, כי ההליך המשפטי נמצא בעיצומו ואין סיבה שארה"ב ורוסיה לא ימצאו את הנוסחה הנכונה, לפיה הספרים יושבו לספרייה הרבי. "בהליטינג זה לא הלך, בפעם הבאה זה בהחלט ילך", הם אומרים בתקווה.

עד היום לא פורסמו פרטים רבים על מה שעושה המשלחת מול רוסיה וארה"ב בעשרים השנים האחרונות בנושא. חברי המשלחת מתנהלים בחשאי ובגמרה בכל הנוגע להליכים המתנהלים להצלת הספרים, הערות הוו שמתפרסמת רק עתה על מה שארע בפילנד לפני שמונה שנים, מעידה על עשייה בלתי פוסקת של המשלחת, שנכון להיום לא פורסמה מעולם.

בכל הנוגע לגיוס אישי ציבור למען הספרים, תנועת חב"ד הצליחה לגייס את נשיא ארה"ב למען המשימה, ומנגד בישראל, הרב יוסף יצחק אהרונוב, הירוע בהשפעתו הרבה על אישי ציבור בישראל, הצליח לגייס נשיא מדינה וראשי ממשלה לדבר על אוסף שניאורסון בפגישותיהם עם מנהיגי רוסיה, הן מול מר ילצין והן מול מר פוטיין. כמשיך השנים נקשרו בפרשייה זו אילי הון מפורסמים, ביניהם איל ההון הבריטי וברט מקסוואל, ששיחת הטלפון האחרונה שקיים על היאכטה המפוארת שלו לפני שנעלם בגלי הים, היתה עם הרב אהרונוב בנוגע לאוסף שניאורסון; מקסוואל הבטיח שינצל את קשריו הרבים עם השלטון הרוסי כדי לחלץ את הספרים מהגבולות הרוסיים, עד היום אף אחד לא יודע מה קרה למקסוואל לאחר השיחה הזו, הוא נמצא בקרקעית הים באיזור שבו שטה היאכטה שלו. גם המיליארדר היהודי ארמונד האמר, העמיד את עסקיו ואנשיו לרשות אנשי המשלחת, המיליארדר ג'ון ווייט ליווה את הפרשייה ותומך בה

בגלל חשאייתה, מיקומה המועדו בה נקבעה, משתתפי הוועידה לא יכלו להגיע בטיסות סדירות אלא במטוסים פרטיים בלבד. מצרפת יצא מטוס שעל סיפנו צוות עורכי הדין של חב"ד והרבנים לויך, אהרונוב וקונין; מניו יורק הגיע מטוסו הפרטי של המיליארדר היהודי רון לאודר, שטס תשע שעות יחד עם מזכירו האישי של הרבי מליובאוויטש ומי שעומד בראש המשדרים העולמיים של חב"ד כיום – הרב יהודה קרינסקי; וממסקבה יצא מטוסו הפרטי של האוליגרך הרוסי מישה פרידמן, מי שנחשב יד ימינו ומקורבו של נשיא רוסיה, ולדימיר פוטיין יחד עם הרב יצחק קונן. מטרת הפגישה היתה ברורה: רוסיה משיבה את הספרים לספרייה חב"ד בארה"ב ומסיימת את הסאגה.

העיר הליטינג נבחרה כבירת מחול, מאחר ועורכי הדין של חב"ד טרבו להגיע למוסקבה, למשמש לתרגיל רוסי. כך נבחרה כבית פילנד בגלל קרבתה לגבול הרוסי מחד ובגלל מיקומה הניטרלי מאידך.

הכפור השורר דרך קבע בעיר, היה כאותו יום קשה מנשוא עם שלג עד. מבעוד מועד נשכר חדר ישיבות בגמל התעופה, בו התנהלה הוועידה. האוליגרך מר מישה פרידמן נתן את מלתו כי הוא הגיע ליישיבה לאחר שישב עם הגורם הבכיר ביותר בקרמלין וכי הוא משמש כשליחו האישי בפגישה זו. בסיום הוועידה הוחלט כי ייערך טקס בקרמלין להשבת הספרים יחד עם הנשיא פוטיין. הנוכחים החליטו כי מר רון לאודר יחד עם הרב אהרונוב והרב קונן ימשיכו עם מישה פרידמן למוסקבה, והשאר חזרו עם מטוסייהם לביתם.

כמה ימים לאחר מכן מבצע נשיא רוסיה סיבוב פרסה, ומפתיע את כולם. ולדימיר פוטיין מגיע אישית למוזיאון לסובלנות שבנתה חב"ד במרכז מוסקבה, וכשתמונתו של הרבי ניצבת לצידו הוא מצהיר כי הספרים יועברו למוזיאון ולא יחזרו לספרייתו של הרבי בארה"ב. מסתבר אם כן, שפוטיין חזר בו ברגע האחרון והחליט ללכת על פשרה ולאכזב את חב"ד. לדברי הרב לויך האכזבה היא אכן גדולה מאד: "הרבי הבחיר מעל לכל ספק בעל פה ובכתב, וכאשר הובעה בפניו הצעה שכזו לעשות ספרייה מיוחדת על אדמת רוסיה לאוסף שניאורסון, הוא שלל זאת בתוקף".

לא מרימים ידיים

הגילוי הזה על ועידת הליטינג הינו בעל משמעות רבה. הוא בעצם חושף, כי למרות שרוסיה הודיעה שהיא אינה

חברי המשלחת יחד עם הרב קרינסקי ועורכי הדין בבית המשפט בווינגטון

כשהרב אהרונוב התייחס בזמנו לסוגיה המשפטית, ניתן לראות כאן אסטרטגיה מעניינת ובנויה לתלפיות. חב"ד מאגפת לא רק את רוסיה, אלא מאגפת בעיקר את הממשל בארה"ב: "אנחנו לא הנחנו את ידינו מהצעדים הדיפלומטיים, אך מטרת המהלך המשפטי מבחינתנו היא לאו דווקא מול הרוסים, אלא דווקא מול ארה"ב, שהרי בסוף נגיע לצומת מסוים. מחר רוסיה תצטרך משהו מארה"ב ורוסיה תצטרך לתת משהו לאמריקה, מה שיהיה הכי דחוף לשתי המעצמות יכנס לליסקה זו ואנחנו צריכים לדאוג לכך שהסוגיה הזו תהיה להם מאוד בוערת"